

การวิเคราะห์องค์ประกอบศิลปรูปแบบเชื่อมโยงนามธรรมในงาน ประติมากรรมของภาคใต้

An analysis of concrete art elements linking abstraction in southern sculpture

สมพร ฐรี¹

พัฒนา จินนะโส²

บุญเรือง สมประจบ³

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์ความคิดเชิงนามธรรมของสังคมพหุวัฒนธรรมในประติมากรรมของภาคใต้ เป็นการวิเคราะห์รูปแบบด้านองค์ประกอบศิลป์ เนื้อหาสาระทางพุทธศาสนา ความเชื่อ และรูปแบบ การแสดงออกที่หลากหลายของพหุวัฒนธรรม ในสมัยรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่1-รัชกาลที่ 9) และเพื่อ การวิเคราะห์รูปแบบสัมพันธ์กับความคิดเชิงนามธรรมของสังคมพหุวัฒนธรรมในประติมากรรมของ ภาคใต้ และเพื่ออนุรักษ์ สืบทอด สืบสาน และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมด้านพุทธศิลป์ ของภาคใต้

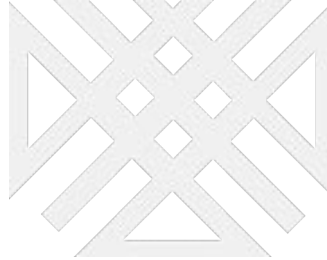
ผลการวิเคราะห์ ความคิดเชิงนามธรรมของสังคมพหุวัฒนธรรมในประติมากรรมของ ภาคใต้ ที่มีความโดดเด่นของรูปแบบ องค์ประกอบศิลป์ ประกอบด้วยเนื้อหาพหุวัฒนธรรม และ ความเชื่อของท้องถิ่นในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในงานประติมากรรม ที่มีลัทธิความเชื่อที่หลากหลาย โดยมีศาสนาพุทธเป็นแกนในการดำเนินชีวิตและความเชื่อท้องถิ่นภาคใต้ โดยมีจิตวิญญาณของ คนในท้องถิ่น เชื่อมโยงในรูปแบบการแสดงออกในรูปแบบในการประกอบกันของรูปทรงที่มีการ ผสมผสานในผลงาน เกิดความงาม วิธีคิด เกิดเป็นรสนิยมการแสดงออกที่มีความหลากหลายใน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยการประกอบกันของหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ รูปแบบช่างหลวง รูปแบบศิลปะจีน รูปแบบศิลปะตะวันตก รูปแบบศิลปะฮินดู-ชวา ซึ่งปรากฏการผสมผสานความเป็น เอกภาพในประติมากรรมของภาคใต้ เกิดเป็นชุดความรู้ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา ที่ แสดงออกถึงความเชื่อ ความศรัทธาของชุมชนในภาคใต้ นำไปสู่การอนุรักษ์สืบสานงานประติมากรรม ในภาคใต้ในอนาคต และแนวคิดนามธรรมในเนื้อหาที่สร้างความสัมพันธ์การอยู่ร่วมกันของสังคม ในอดีตที่มีความหลากหลายของศาสนา และสามารถนำไปใช้ในการลดความขัดแย้งทางสังคม ในปัจจุบันที่มีความหลากหลายเพื่อให้เกิดความปรองดองและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันใน สังคมปัจจุบันให้มีเอกภาพและสันติสุข

คำสำคัญ : ความคิดเชิงนามธรรม พหุวัฒนธรรม รูปแบบ ประติมากรรมในภาคใต้

¹ ศาสตราจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

² อาจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Abstract

An Analysis of Abstract Concepts of Multicultural Society in Southern Sculpture It is a concrete analysis of artistic elements. Buddhist content, beliefs, and various expressions of multicultural in the Rattanakosin period (Rama I-Rama IX) and for analyzing concrete relations with abstract ideas of multicultural society in sculptures of the South. and to conserve, inherit, continue and promote cultural tourism in the area of Buddhist art in the South.

analysis results Abstract Concepts of Multicultural Society in Southern Sculpture with distinctive style art elements Contains multicultural content and local beliefs in Buddhism appearing in the sculptures with a variety of beliefs with Buddhism as the core of life and beliefs in the southern region. with the spirit of local people Linked in the form of concrete expression in the combination of shapes that are mixed in the work, creating beauty, ways of thinking, resulting in a taste for expression that is diverse in unity. by the combination of a variety of styles, including the Royal Craftsmanship Chinese art style western art style Hindu-Javanese Art Forms which appears to combine the unity in the sculptures of the South. This resulted in a set of historical knowledge and wisdom that reflected the beliefs and faith of the communities in the South. lead to conservation Inheriting sculpture in the south in the future and abstract concepts in content that create relationships in the coexistence of societies in the past with a variety of religions and can be used to reduce conflicts in today's diverse society in order to achieve harmony and unity in today's society for unity and peace.

Keywords: abstract idea, multicultural, concrete, sculpture in the south

บทนำ

ประติมากรรมที่ปรากฏในภาคใต้ฝั่งทิศตะวันออกทะเลอ่าวไทย ตั้งแต่สมัยศรีวิชัยถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ได้สร้างสรรค์มาจากพื้นฐานความเชื่อทางพุทธศาสนา จะมีการผสมผสานความหลากหลายรูปแบบ ดังปรากฏในอดีตจนถึงปัจจุบัน มีความงามตามแนวคิดเชิงนามธรรมของสังคมพหุวัฒนธรรมเข้ามาผสมผสานในผลงาน

ภาคใต้บริเวณฝั่งทิศตะวันออกทะเลอ่าวไทย ถือเป็นแหล่งที่สืบทอดวิทยาการด้านศิลปกรรมไทยเอาไว้ภายในวัดมายาวนาน ซึ่งเป็นผลงานที่มีคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ การวิจัยเป็นการฉายภาพสะท้อนให้เห็นถึงสังคม ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ ศาสนา ประเพณี คติความเชื่อ เทคนิคเชิงช่าง เนื้อหาสาระและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้(สถาบันทักษิณคดีศึกษา, 2529, 52)

ดังปรากฏผลงานประติมากรรมหลากหลายรูปแบบที่ประดิษฐานทั้งในวัด และพิพิธภัณฑสถานที่สำคัญของพื้นที่ภาคใต้ ตั้งแต่สมัยศรีวิชัยจนถึงปัจจุบัน เป็นผลงานที่มีคุณค่าแก่การอนุรักษ์ สืบสาน สืบทอด เผยแพร่ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศิลป์ในระดับสากลต่อไป

ผลงานศิลปกรรมไทย จะสร้างสรรค์จากสิ่งที่เป็นนามธรรมให้ปรากฏออกมาเป็นรูปธรรม ให้สมบุรณ์ด้วยสุนทรียภาพ อันเกิดจากความพากเพียรและพลังแห่งความตั้งใจของช่างในการที่จะต้องมีจิตใจที่เพ่งพิศในการสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดสมาธิและจินตนาการ (วรรณิกา ณ สงขลา, 2535, 1) เกิดเป็นผลงานการสร้างสรรคขึ้น ด้วยความศรัทธาอันแรงกล้าในพุทธศาสนาของช่างโบราณ มีความงดงามโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของช่างในท้องถิ่น โดยแฝงคติหลักธรรมคำสอน ความเชื่อ หลักการออกแบบเทคนิคเชิงช่าง อิทธิพลร่วมของช่างราชสำนักภาคกลาง (วรรณิกา ณ สงขลา, 2535, 22 – 29) ซึ่งการแสดงออกในผลงานประติมากรรมที่มีสุนทรียภาพ และคุณค่าของเนื้อหาสาระทางพุทธศาสนา อันเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ สังคม ความหลากหลายคติความเชื่อของศาสนาในสังคมพหุวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ภาคใต้ ที่แสดงออกถึงวิถีคตินิยมปัญญาของช่างโบราณของภาคใต้ เกิดเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้

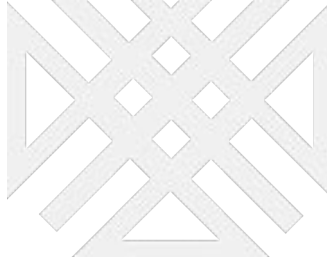
แนวคิดด้านพหุวัฒนธรรม

พหุวัฒนธรรม หมายถึง การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของแต่ละวัฒนธรรม เป็นวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กันหลากหลาย ไม่ครอบงำซึ่งกันและกัน หากประเทศใดยอมรับในความเป็นพหุวัฒนธรรมก็ต้องไม่มีกฎหมายเคร่งครัดเกินไป ต้องเปิดโอกาสทางเลือกในการปฏิบัติโดยไม่มีวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งครอบงำ (อมรา พงศาพิชญ์, 2545, 19)

ความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมในประติมากรรมของภาคใต้ จากการที่มีเชื้อชาติต่าง ๆ เข้ามาทั้งค้าขาย พักอาศัย ทำให้ผลงานประติมากรรมในภาคใต้มีการผสมผสานรูปแบบช่างหลวง รูปแบบศิลปะจีน รูปแบบศิลปะตะวันตก รูปแบบศิลปะฮินดู-ชวา ตั้งแต่อดีตจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ และมีการพัฒนาการ ทั้งรูปแบบ เทคนิคเชิงช่าง เนื้อหาเรื่องราว คติความเชื่อในศาสนา อิทธิพลร่วมของสกุลช่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ที่มีลักษณะเฉพาะตนของท้องถิ่นภาคใต้ เกิดมีรูปแบบที่หลากหลายในประติมากรรมของภาคใต้

การจัดองค์ประกอบศิลป์ เป็นสิ่งที่ช่างในภาคใต้ใช้เป็นสื่อในการแสดงออก โดยนำส่วนประกอบของศิลปะมาจัดวางรวมกันอย่างสอดคล้องกลมกลืนและมีความหมาย(นามธรรม) เกิดรูปร่าง รูปทรง(รูปธรรม)การผสมผสานรูปแบบต่าง ๆ เข้าด้วยกันตามความเหมาะสมและความคิดเห็นของช่าง เกิดเป็นผลงานมีคุณค่าทั้งด้านความงามและมีคุณค่าทางจิตใจของคนในภาคใต้

การวิเคราะห์ใช้หลักการวิเคราะห์องค์ประกอบศิลป์โดยเน้นส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นโครงสร้างทางรูป(รูปธรรม) ได้แก่ วิธีการประกอบกันของรูปทรง และหลักการทางศิลปะ (principle of art) ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับความหมาย (นามธรรม) ประกอบด้วย การวิเคราะห์ความหมายตรงด้านเนื้อหาภายนอก และความหมายแฝง ด้านเนื้อหาภายใน และการแสดงออกเรื่องราวพุทธศาสนา และความเชื่อ ความศรัทธาของคนในท้องถิ่นภาคใต้

1. องค์ประกอบศิลป์ในรูปแบบช่างหลวง

ประติมากรรมไทยรูปแบบช่างหลวงทุกวัดในช่วงรัชกาลที่ 1-3 ปรากฏในวัดมัสยิดมิมาวาสวรวิหาร วัดสุวรรณคีรี วัดสุนทรวาส วัดวัง วัดวิหารเบิก มีรูปแบบลักษณะการสร้างสรรค์ขึ้นจากความศรัทธา และมีความเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์และผู้ปกครองบ้านเมือง พุทธลักษณะของประติมากรรม จึงมีรูปแบบของท้องถิ่นภาคใต้เข้ามาผสมผสานอยู่บ้าง และในช่วงรัชกาลที่ 4-6 มีรูปแบบการผสมผสาน ของช่างหลวงกับรูปแบบศิลปะท้องถิ่นภาคใต้มากขึ้นตามลำดับ ซึ่งช่างจะมีความเป็นอิสระในเทคนิค เชิงช่างและการสร้างสรรค์รูปแบบ ดังปรากฏพระประธานในพระอุโบสถแทบทุกวัด และวัดธารน้ำไหล สวนโมกขพลาราม การรับอิทธิพลรูปแบบตามแบบช่างหลวง แต่เลือกแสดงออกบางช่วงบทตอน ของเนื้อหา โดยปรับลดให้เหมาะสม และตามความคิดเห็นของช่าง ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของสิ่งก่อสร้าง

การวิเคราะห์องค์ประกอบศิลป์ในรูปแบบช่างหลวง

1) การวิเคราะห์รูปธรรม

วิธีการประกอบรูปทรง ปรากฏเทคนิคการปั้นปูน การแกะสลักหินอ่อนพระพุทธรูปประธาน ภายในพระอุโบสถ ซึ่งสืบทอดมาจากช่างหลวง รวมทั้งการแกะสลักไม้ลงรักปิดทอง การปั้นปูน ประดับกระจกสี ประกอบเป็นรูปประติมากรรมทั้งประเภทลอยตัว นูนสูงและนูนต่ำ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 พระประธานวัดโพธิ์ปฐมวาส จังหวัดสงขลา

พระพุทธรูปประทับนั่งปางชนะมาร สอดคล้องกับเนื้อหาตอนที่พระพุทธเจ้ามีความแน่วแน่ ในสมาธิต่อสู้กับมารผจญ เป็นการสร้างพุทธลักษณะแบบศิลปะไทยผสมศิลปะจีนไม่มีมุนีพระเกศา เป็นที่นิยมในสมัยรัชกาลที่ 4 มีลักษณะคล้ายธรรมชาติมากยิ่งขึ้น มีความโดดเด่นขนาดใหญ่ เพิ่มความงามด้วยการลงรักปิดทอง (ภาพที่ 1)

หลักการศิลปะ

ในการสร้างประติมากรรมเป็นส่วนสำคัญและมีขนาดใหญ่ในพระอุโบสถ ดังเช่น พระพุทธรูป ประธานในพระอุโบสถ เพื่อประกอบพิธีต่าง ๆ และประดับตกแต่งสถาปัตยกรรม ดังเช่น ประติมากรรม

รูปพระพุทธรูปประวัติตอนมหาภิเนษกรรมณี และนำมาสร้างความสัมพันธ์กลมกลืนเป็นส่วนประกอบของจิตรกรรมฝาผนังภาพพุทธประวัติ และการจัดองค์ประกอบรูปทรงในงานประติมากรรมให้มีรูปทรงเคียงกันและทับซ้อนบังกัน ขนาดสัดส่วนมีความเป็นจริงตามธรรมชาติ และให้มีการเคลื่อนไหวตามอุดมคติ และให้มีความเป็นเอกภาพของรูปทรง (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 การจัดองค์ประกอบรูปทรงประติมากรรมวิหารม้า วัดพระมหาธาตุหาววโรวิหาร
จังหวัดนครศรีธรรมราช

2) การวิเคราะห์นามธรรม

เนื้อหา ลักษณะแนวอุดมคติแสดงถึงการเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้ระลึกถึงพระธรรมคำสอน และเป็นประธานในพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวภาคใต้ ซึ่งแสดงออกในเนื้อหาพุทธประวัติ และทศชาดกที่สอดคล้องกับรูปทรง (ภาพที่ 2)

1. **ความหมายตรง** เกิดจากแนวเรื่องที่ยึดเหนี่ยวแสดงออกของช่างหลวงที่มาจากการสร้างผลงานหลักการทำตามแนวเรื่องพุทธประวัติ และทศชาดก

2. **ความหมายแฝง** แสดงออกเนื้อหาสัญลักษณ์ตามความเชื่อทางพุทธศาสนา ดังเช่นรูปทรงพระพุทธรูปความหมายพุทธประวัติ ตอนตรัสรู้ ชะนะมาร

องค์ประกอบศิลป์	รูปสัญลักษณ์		นามสัญลักษณ์	
	โครงสร้างของรูป	การประกอบกันของรูปทรง	แนวเรื่อง	ความหมาย
	- รูปร่าง - รูปทรง - น้ำหนัก	- การวางรูปทรงให้มีความโดดเด่นอยู่ในโครงสร้างรูปสามเหลี่ยม	พุทธประวัติ	- ความหมายภาพพุทธประวัติ ตอนตรัสรู้ ชะนะมาร
	- รูปทรง - น้ำหนัก - สี	- การทับซ้อน บังกัน - ขนาดแตกต่างกัน เกาะเกี่ยวกัน	พุทธประวัติ	- ความหมายภาพพุทธประวัติ ตอนมหาภิเนษกรรมณี

ตารางที่ 1 การจัดองค์ประกอบรูปแบบช่างหลวง

ภาพที่ 3 สรุปการวิเคราะห์รูปธรรมสัมพันธ์กับแนวคิดนามธรรมในรูปแบบช่างหลวง

2. องค์ประกอบศิลป์ในรูปแบบศิลปะจีน

ประติมากรรมรูปแบบศิลปะจีนเป็นส่วนประกอบสถาปัตยกรรม และนำมาตกแต่งภายในพื้นที่วัด ดังปรากฏช่วงรัชกาลที่ 1 - 3 ที่เจ้าเมืองและพระมหากษัตริย์มีพระราชนิยมในศิลปะแบบจีน ดังปรากฏในวัดมณีมาวาสวรวิหาร (ภาพที่ 4) วัดสุวรรณคีรี วัดสุนทราวาส วัดวัง และในช่วงรัชกาลที่ 4 - 6 ปรากฏลวดลายประติมากรรมปูนปั้นและปูนสูง ตกแต่งซุ้มประตู และหน้าต่าง ดังปรากฏในวัดโพธิ์ปฐมาวาส วัดคูเต่า วัดเจ้ทั้งพระ วัดมหาธาตุวรมหาวิหาร และวัดยางงาม

การวิเคราะห์องค์ประกอบศิลป์ในรูปแบบศิลปะจีน

1) การวิเคราะห์รูปธรรม

วิธีการประกอบรูปทรง

ส่วนใหญ่ที่ปรากฏในภาคใต้จะมีเทคนิคการสลักหินแกรนิตเป็นรูปนูนต่ำนูนสูงและลอยตัว ทั้งที่สลักโดยช่างในภาคใต้ และช่างไทยออกแบบแล้วส่งไปสลักที่ประเทศจีน และที่นำมาจากเมืองจีน

เทคนิคเชิงช่างการสลักหินแกรนิตเป็นรูปทรงนูนต่ำ เรื่องสามก๊ก โดยแสดงภาพสัดส่วนตามความเป็นจริงตามธรรมชาติ ประดับรอบพระอุโบสถวัดมณีมาวาสวรวิหาร จังหวัดสงขลา (ภาพที่ 4)

ประติมากรรมรูปสิงห์ประดับตกแต่งอาคารสถาปัตยกรรม แสดงเนื้อหาคล้ายยามหรือผู้ปกป้องสถานที่ โดยสร้างรูปทรงดัดแปลงจากสิงโตตามอุดมคติให้เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจและผู้คุ้มครองสถานศักดิ์สิทธิ์ (ภาพที่ 5)

ภาพที่ 4 ประติมากรรมประดับรอบพระอุโบสถวัดมณีมาวาสวรวิหาร จังหวัดสงขลา

ภาพที่ 5 ประติมากรรมลอยตัวรูปสิงโตหินแกรนิต วัดมณฑิมาวาสวรวิหาร จังหวัดสงขลา

หลักการศิลปะ

การจัดองค์ประกอบของ 1 ประติมากรรมจีน และ 2 ประติมากรรมไทย ให้เกิดความเป็นเอกภาพตามความเชื่อทวารบาลของศิลปะไทย และเทพหรือเซียนของศิลปะจีนที่สัมพันธ์กับเนื้อหา คอยปกป้องรักษาจัดสิ่งชั่วร้ายให้ออกไป (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 6 พระอุโบสถ วัดมณฑิมาวาสวรวิหาร จังหวัดสงขลา

2) การวิเคราะห์นามธรรม

เนื้อหา แสดงการผสมผสานคติความเชื่อของศิลปะจีนและศาสนาพุทธฝ่ายมหายาน โดยมีความเชื่อเกี่ยวกับสวรรค์ ดวงวิญญาณ การปกป้องรักษาแสดงความเชื่อของเทพเจ้าหรือเซียนตามความเชื่ออิทธิพลลัทธิเต๋า ซึ่งมักจำลองสมมติเทพเพื่อเคารพบูชาและคอยปกป้องรักษาพุทธศาสนา (ภาพที่ 6)

1) **ความหมายตรง** แสดงเนื้อหาพุทธประวัติ ปรีชาธรรม และวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ ซึ่งศิลปะแบบจีน เป็นส่วนประกอบของเนื้อหาหลัก

2) **ความหมายแฝง** แสดงออกเนื้อหาสัญลักษณ์ตามความเชื่อของศิลปะจีน ดังปรากฏประติมากรรมเทพเซียน ตามความเชื่อในการปกป้องรักษาจัดสิ่งชั่วร้าย

การจัดองค์ประกอบรูปแบบศิลปปะจีน

องค์ประกอบศิลป์	รูปสัญลักษณ์		นามสัญลักษณ์	
	โครงสร้างของรูป	การประกอบกันของรูปทรง	แนวเรื่อง	ความหมาย
	- น้ำหนัก - รูปทรง - ปริมาตร - สี - เส้น	- การวางเคียงกัน - การวางทับซ้อนกัน	ความ ศรัทธา	- ความเชื่อในการปกป้องรักษาจัด สิ่งชั่วร้าย - ความเป็นสิริมงคล
	- เส้น - รูปทรง - รูปว่าง - น้ำหนัก - สี	- การวางเคียงกัน - เกี่ยวพันกัน	- ความ เชื่อในสิ่ง มงคล	- ลวดลายเมฆ หมายถึงความสุข สันติภาพ ความโชคดี

ตารางที่ 2 การจัดองค์ประกอบรูปแบบศิลปปะจีน

ภาพที่ 7 สรุปการวิเคราะห์รูปธรรมสัมพันธ์กับแนวคิดนามธรรมในรูปแบบศิลปปะจีน

3. องค์ประกอบศิลป์ในรูปแบบศิลปปะตะวันตก

ประติมากรรมในรูปแบบศิลปปะตะวันตกในช่วงรัชกาลที่ 1-3 มีความเป็นจริงตามธรรมชาติ ดังปรากฏในวัดสุวรรณคีรี และวัดวัง และในช่วงรัชกาลที่ 4-6 ปรากฏในวัดโพธิ์ปฐมาวาส วัดจะตัง พระวัดสามแก้ว เป็นช่วงที่ชาวตะวันตกเข้ามาพักสินค้า และมาพักอาศัยในเขตพื้นที่ภาคใต้จึงมีอิทธิพลต่อศิลปปะไทยตามแบบแผนช่างหลวง ดังปรากฏประติมากรรมทั้งรูปแบบศิลปปะตะวันตกและที่ผสมผสานกับศิลปปะจีนและศิลปปะไทย

การวิเคราะห์องค์ประกอบศิลป์ในรูปแบบศิลปะตะวันตก

1) การวิเคราะห์รูปธรรม

วิธีการประกอบรูปทรง ในการปั้นปูนและการสลักหินแกรนิต โดยเน้นลักษณะตามความเป็นจริงของรูปต้นแบบแสดงรายละเอียดของรูปทรงตามความเป็นจริงของธรรมชาติทั้งสัดส่วนและที่มีลักษณะจีบรื้อทับซ้อนจีวรเหมือนจริงบนฐานลวดลายแบบศิลปะตะวันตก (ภาพที่ 8)

ภาพที่ 8 ประติมากรรมพระสิวลี วัดท่าวโคตร จังหวัดนครศรีธรรมราช

หลักการศิลปะ

การจัดองค์ประกอบผสมผสานประติมากรรมขยายทองคำรูปแบบศิลปะตะวันตก เป็นส่วนประกอบของสถาปัตยกรรมไทย ให้เกิดความสัมพันธ์ที่มีเอกภาพของรูปทรงกับเนื้อหาความศรัทธาต่อพุทธศาสนาตามอุดมคติ (ภาพที่ 9)

ภาพที่ 9 ประติมากรรม ยายไฉ่ หรือ ยายทองคำ ในพระอุโบสถวัดวัง จังหวัดพัทลุง

2) การวิเคราะห์นามธรรม

เนื้อหา แสดงออกเรื่องราวตามความเชื่อความศรัทธาต่อพุทธศาสนา ปรากฏรูปแบบเหมือนจริงตามทัศนคติความสมจริงของศิลปะตะวันตก (สัจนิยมตะวันตก) ตามแบบภาพถ่าย ภาพวาด หรือภาพพิมพ์ที่ส่งมาขายในประเทศไทยและสืบทอดมาในงานประติมากรรมในภาคใต้ ดังเช่น รูปพระสิวลีประดิษฐานอยู่ภายในศาลาด้านข้างวัดท่าวโคตร จังหวัดนครศรีธรรมราช และประติมากรรมหินอ่อนเหมือนจริง (ภาพที่ 8)

ภาพที่ 10 ภายในพระอุโบสถวัดโพธิ์ปฐมาวาส จังหวัดสงขลา

1. **ความหมายตรง** เป็นไปตามเนื้อหาหลักทางพุทธศาสนา เรื่อง พุทธประวัติ ทศชาติชาดก ปรากฏทั้งเป็นเนื้อหา ความหมายตรงตามรูปทรงที่แสดงออกเป็นภาพแทรกในเนื้อหาหลัก ดังเช่น ประติมากรรม ต้นไม้ คน เป็นต้น (ภาพที่ 13)

2. **ความหมายแฝง** แสดงเนื้อหาสัญลักษณ์ตามความเชื่อของภาคใต้ การผสมผสานหลากหลายรูปแบบ เพื่อแสดงถึงการอยู่ร่วมกันของความหลากหลายวัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (ภาพที่ 13)

การจัดองค์ประกอบรูปแบบศิลปตะวันตก

องค์ประกอบศิลป์	รูปสัญลักษณ์		นามสัญลักษณ์	
	โครงสร้างของรูป	การประกอบกันของรูปทรง	แนวเรื่อง	ความหมาย
	- เส้น - รูปว่าง - รูปทรง - ลวดลาย - สี - น้ำหนัก	- การวางเคียงกัน - หักซ้อนบังกัน - วางในระดับเดียวกัน	ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา	- แสดงความเป็นจริงตามธรรมชาติ - การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
	- เส้น - รูปทรง - ลวดลาย - สี - น้ำหนัก	- วาดรูปทรงให้โดดเด่นตามความเป็นจริง	ความศรัทธา สมาธิ	- แสดงถึงธรรมตามความเป็นจริง เหมือนจริงทุกสัดส่วน รายละเอียด

ตารางที่ 3 การจัดองค์ประกอบรูปแบบศิลปตะวันตก

ภาพที่ 11 สรุปการวิเคราะห์รูปธรรมสัมพันธ์กับแนวคิดนามธรรมในรูปแบบศิลปะตะวันตก

4. องค์ประกอบศิลป์ในรูปแบบศิลปะฮินดู - ชาว

เนื่องจากชาวอินเดียมีอิทธิพลต่อชาว - มลายู และไทยภาคใต้ตอนล่าง จึงปรากฏอิทธิพลรูปแบบประติมากรรมที่สร้างขึ้นเนื่องจากประกอบพิธีกรรม ดังเช่น เทพต่างๆ ตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู และสืบเนื่องจากวรรณคดีมหากาพย์ เรื่องรามายณะ ดังปรากฏประติมากรรมรูปยักษ์ที่วัดมณีมาวาสวรวิหาร(ภาพที่ 12) และจะพบประติมากรรมรูปยักษ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องรามายณะในวัดคูเต่า วัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นต้น

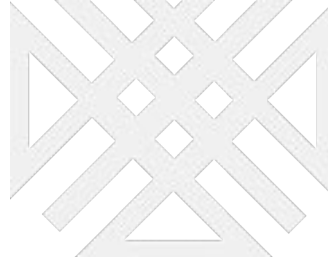
การวิเคราะห์องค์ประกอบศิลป์ในรูปแบบศิลปะฮินดู - ชาว

1) การวิเคราะห์รูปธรรม

วิธีการประกอบรูปทรงประติมากรรมรูปยักษ์ แสดงเนื้อหาที่คอยปกป้องรักษาพุทธศาสนา ขจัดสิ่งชั่วร้าย ประดับตกแต่งบนกำแพงวัดมณีมาวาสวรวิหาร จังหวัดสงขลา และวัดวิหารเบิก จังหวัดพัทลุง(ภาพที่ 12)

ภาพที่ 12 ประติมากรรมรูปยักษ์ บนกำแพงวัดมณีมาวาสวรวิหาร จังหวัดสงขลา และวัดวิหารเบิก พัทลุง

หลักการศิลปะ

ประติมากรรมในศิลปะพราหมณ์ - ฮินดู จะนำมาเป็นส่วนประกอบกับประติมากรรมไทย และสถาปัตยกรรมโดยมีความสอดคล้องและมีความเป็นเอกภาพกับเนื้อหาทางความเชื่อทางพุทธศาสนาที่คอยปกปักรักษาชาจัดสิ่งชั่วร้าย

การนำประติมากรรม 1 แบบศิลปะฮินดู - พราหมณ์ ผสมผสาน 2 ประติมากรรมจีน ตามความเชื่อการปกปักรักษาพุทธศาสนา เป็นส่วนประกอบใน 3 สถาปัตยกรรมไทย (ภาพที่ 13)

ภาพที่ 13 ประติมากรรมวัดมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช

การจัดองค์ประกอบประติมากรรมนูนสูงศิลปะจากศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู 1 ผสมผสานกับประติมากรรมศิลปะไทย 2 และความเชื่อท้องถิ่นภาคใต้สร้างความเป็นเอกภาพด้วยคติความเชื่อของความเป็นมงคลปกปักรักษาพระพุทธศาสนา (ภาพที่ 14)

ภาพที่ 14 พระอุโบสถวัดประดู่ จังหวัดสงขลา

2) การวิเคราะห์นามธรรม

เนื้อหา รูปปั้นปั้นยักษ์ตัวละครในวรรณคดีรามเกียรติ์ สอดคล้องกับเนื้อหาเรื่องราวสงคราม ความดีกับความชั่ว แสดงถึงความเชื่อศาสนาพราหมณ์-ฮินดูกับศาสนาพุทธเพื่อสะท้อนความดีความชั่ว โลกอดีต ปัจจุบัน อนาคต

1. ความหมายตรง แสดงเนื้อหาตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ของเทพต่างๆ และสอดคล้องกับเนื้อหาเรื่องรามายณะ
2. ความหมายแฝง แสดงสัญลักษณ์สะท้อนความดี ตามคติพราหมณ์-ฮินดู เพื่อความเป็นสิริมงคลของพิธีกรรม ดังเช่นรูปยักษ์ ความหมายคอยปกปักรักษา พุทธศาสนา ขจัดสิ่งชั่วร้าย

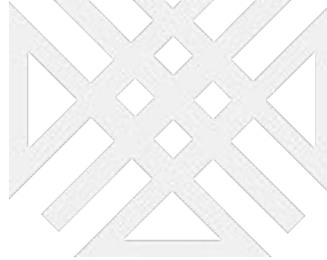
การจัดองค์ประกอบรูปแบบศิลปะฮินดู - ชาว

องค์ประกอบศิลปะ	รูปสัญลักษณ์		นามสัญลักษณ์	
	โครงสร้างของรูป	การประกอบกันของรูปทรง	แนวเรื่อง	ความหมาย
	- เส้น - สี - ลวดลาย - รูปร่าง - รูปทรง	- การวางเคียงกัน - ทับซ้อนบังกัน ของรูปร่าง - วางให้โดดเด่น	- ศรัทธา - ประดับตกแต่ง	- รูปยักษ์คอยปกปักรักษา พุทธศาสนา ขจัดสิ่งชั่วร้าย
	- เส้น - สี - ลวดลาย - รูปร่าง - รูปทรง	- วางเคียงกัน - วางทับซ้อนบังกัน	- ศรัทธา	- คอยปกปักรักษาพระพุทธศาสนา ตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ - สะท้อนความดี ความชั่ว โลกอดีต ปัจจุบัน อนาคต

ตารางที่ 4 การจัดองค์ประกอบรูปแบบศิลปะฮินดู - ชาว

ภาพที่ 15 สรุปการวิเคราะห์รูปธรรมสัมพันธ์กับแนวคิดนามธรรมในรูปแบบศิลปะฮินดู - ชาว

สรุปผล

โครงสร้างแนวคิดเชิงรูปธรรมในความหลากหลายพหุวัฒนธรรม ในประติมากรรมของภาคใต้ ด้านองค์ประกอบศิลป์ เนื้อหาสาระทางพุทธศาสนา รูปแบบการแสดงออกที่หลากหลายของพหุวัฒนธรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ 1- รัชกาลที่ 9)

วิธีคิดในการจัดองค์ประกอบศิลป์ของรูปธรรม(รูปทรง) กับนามธรรม(เนื้อหา) ผู้สร้างสรรค้นำรูปทรงมาประกอบกัน ทำให้เกิดความงามด้วยวิธีการวางรูปทรงเคียงกัน ทับซ้อนกันและผสมผสานกันตามหลักการทางศิลปะให้มีความเป็นเอกภาพ ความสมดุล ความกลมกลืน ความโดดเด่น โดยมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับแนวคิดเชิงนามธรรมเรื่องพุทธประวัติ ทศชาติ ปรีชาธรรมและวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ แสดงออกความหมายตรงด้วยการเลือกทั้งเนื้อหาทางพุทธศาสนา และเลือกบางช่วงบางตอน ในการแสดงออกเช่นรูปพระพุทธรูปประวัติตอนมหาภิเนษกรมณ์ การตรัสรู้ คติความเชื่อในศาสนา เป็นต้น เพื่อสื่อความหมาย ในการมีภาพรูปตามจินตนาการและทฤษฎีเลียนแบบตามความเป็นจริงในศิลปะตะวันตก เพื่อสื่อความหมายนัยแฝงถึงสัญลักษณ์ทาง ความศรัทธา ความสงบสันติสุข การอยู่ร่วมกัน ความสามัคคี ของการแสดงออกซึ่งหลักองค์ประกอบศิลป์ เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์วิธีคิดการประกอบรูปธรรม และนามธรรมในประติมากรรมของภาคใต้ เพื่ออนุรักษ์ สืบทอด สืบสาน และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมด้านพุทธศิลป์ของภาคใต้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำองค์ความรู้จากการวิเคราะห์ นำไปใช้ในการอนุรักษ์ สืบสานงานประติมากรรมในภาคใต้ในอนาคต และแนวคิดนามธรรมในเนื้อหาที่สร้างความสัมพันธ์การอยู่ร่วมกันของสังคมในอดีตที่มีความหลากหลายของศาสนา ควรนำไปใช้ในการลดความขัดแย้งทางสังคมในปัจจุบันที่มีความหลากหลายเพื่อให้เกิดความปรองดองและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคมปัจจุบันให้มีเอกภาพและสันติสุข

บรรณานุกรม

- ชลุด นิมเสมอ. (2534). องค์ประกอบของศิลปะ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- วรรณภา ณ สงขลา. (2533). จิตรกรรมไทยประเพณีชุดที่ 001 เล่มที่ 1. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- วรรณภา ณ สงขลา. (2535). จิตรกรรมไทยประเพณี ชุดที่ 001 เล่มที่ 2 วรรณกรรม. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- สถาบันทักษิณคดีศึกษา. (2529). สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่มที่ 9. สงขลา: มูลนิธิทักษิณคดีศึกษา.
- สมพร ฐรี. (2555). การวิเคราะห์ทัศนศิลป์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ทริปปี้ด เอ็ดดูเคชั่น.

สมพร ธุรี. (2565). พุทธศิลป์ของภาคใต้: แนวความคิดเชิงนามธรรมในรูปธรรมแบบพหุวัฒนธรรม.
กรุงเทพฯ: ทริปปี้ล เอ็ดดูเคชั่น.
สุชาติ เกาทอง. (2559). ศิลปะวิจัย. กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
อมรา พงศาพิชญ์. (2545). ความหลากหลายทางวัฒนธรรม: กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาสังคม.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

